

मे. चंदाजी कुबाजी अँड कंपनी.

विरुद्ध

आंध्र प्रदेश राज्य ।

(एस. के. दास, जे. एल. कपूर आणि एम. हिदायतुल्लाह, जे. जे.)

पुनरावलोकन- आधार - पक्षकाराच्या मुद्दाम निष्काळजीपणामुळे
आणि जाणीवपूर्वक पुरावे रोखून ठेवणे मान्य आहे का - मद्रास
जनरल सेल्स टॅक्स अॅक्ट, 1939 (1939 चा मद्रास अॅक्ट 9),
कलम 12 ए (6)(a).

अपीलकर्ता कंपनी तूप आणि शेंगदाणा तेल इत्यादीची वितरक
होती. उपवाणिज्यकर अधिकाऱ्याने विक्रीकराचे मूल्यमापन 1948-
49 सालच्या रु.28,69,151 आणि अधिक उलाढालीवर केले.
त्याचप्रमाणे सन 1949-50 सालच्या रु.28,72,083 आणि अधिक

उलाढालीवर विक्रीकराचे मूल्यमापन केले. अपीलकर्त्याने या मूल्यांकनांना आव्हान दिले आणि वाणिज्यकर प्राधिकरणासमोर त्याचे अपील दोन्ही प्रकरणांमध्ये अपयशी ठरल्याने विक्रीकर अपिलीय न्यायाधिकरणापुढे दुस-या अपीलात आले. न्यायाधिकरणात अपीलकर्त्याने आपल्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ कोणतेही साहित्य सादर केले नाही आणि अपीलकर्त्याचे विक्रीकराचे योग्य मूल्यमापन केले गेले असे सांगून लवादाने दोन्ही अपिले निकाली काढली. न्यायाधिकरणाच्या वरील आदेशांच्या संदर्भात अपीलकर्त्याने मद्रास सामान्य विक्रीकर कायदा, 1939 (1939 चा मद्रास अॅक्ट 9) च्या कलम 12 अ (6) (अ) अन्वये पुनर्विचारासाठी अर्ज दाखल केला आणि असा युक्तिवाद केला की पहिल्या प्रकरणात अपीलकर्त्याच्या वकिलाला इंग्रजी किंवा तेलुगूभाषेत निर्देश देणारे कोणीही नसल्यामुळे हे साहित्य न्यायाधिकरणासमोर ठेवता येत नाही, आणि दुस-या प्रकरणात

संबंधित पत्रव्यवहार इतर नोंदींमध्ये मिसळला गेला. न्यायाधिकरणाने आपल्यासमोर घेतलेल्या याचिकेच्या समर्थनार्थ आवश्यक साहित्य सादर करण्यात अपयश, एकतर निष्काळजीपणामुळे किंवा जाणीवपूर्वक रोखून धरल्याने कायद्याच्या कारणास्तव पुनर्विचार याचिका फेटाळून लावली. उच्च न्यायालयाने लवादाचा निर्णय कायम ठेवला. एका प्रकरणात विशेष परवानगीने अपील आणि दुसऱ्या प्रकरणात उच्च न्यायालयाचे प्रमाणपत्र :

मद्रास जनरल सेल्स टॅक्स अॅक्ट, 1939 (1939 चा मद्रास अॅक्ट 9) च्या कलम 12 अ (6) (अ) मधील तरतुदीनुसार पुनर्विचार करण्याची विनंती करणारा आदेश देताना काही निरीक्षण, चूक किंवा त्रुटीद्वारे आवश्यक तथ्ये, मूलभूत किंवा पुराव्यानिशी

न्यायालयासमोर उपस्थित नसतील, परंतु पक्षकार नव्हता तेव्हा

पुनर्विचार करण्याची परवानगी आहे

त्याने केलेल्या दाव्याच्या समर्थनार्थ जाणीवपूर्वक किंवा

जाणीवपूर्वक पुरावे रोखून धरल्यास पुनर्विचार मागण्याचा अधिकार

आहे.

आंध्र राज्य विरुद्ध श्री अरिसेट्टी श्रीरामूलू, ए.आय.आर. १९५७ आंध्र

प्रदेश १३०, प्रकरणात मंजूरी मिळाली नाही.

दिवाणी अपील अधिकार क्षेत्र : दिवाणी अपील 1957 चा क्रमांक

420.

1955 च्या कर पुनरीक्षण प्रकरण क्रमांक 2 मध्ये माजी आंध्र उच्च

न्यायालयाच्या. 8 ऑगस्ट 1955 चा निर्णय व आदेशातून विशेष

परवानगीने अपील.

सह

1958 चे दिवाणी अपील क्रमांक 142.

माजी आंध्र उच्च न्यायालयाच्या 28 जुलै 1955 च्या टी.आर.सी.क्र.32 मधील 1954 च्या निर्णय व आदेशावरून अपिल करण्यात आले आहे.

एन. राजेश्वर राव आणि सरदार बहादूर, अपीलकर्त्यांसाठी (दोन्ही अपीलांमध्ये).

टी. व्ही. आर. टाटाचारी आणि टी. एम. सेन, प्रतिवादी (दोन्ही अपीलांमध्ये).

29 एप्रिल 1960 रोजी न्यायालयाचा निर्णय देण्यात आला

एस. के. दास, जे.—या दोन अपिलांवर, एक या न्यायालयाची विशेष अनुमती आणि दुसरी आंध्र उच्च न्यायालयाने दिलेल्या प्रमाणपत्रांवर एकत्रित सुनावणी झाली आहे आणि हा निकाल त्या दोघांवरही नियंत्रण ठेवेल.

वस्तुस्थिती सारखीच आहे आणि निर्णयासाठी संक्षिप्त प्रश्न असा आहे की अपीलकर्ता, मेसर्स चंदाजी कुबाजी अँड कंपनी, गुंटूर, हे मद्रास सामान्य विक्रीकर अधिनियम, 1939 (मद्रास अधिनियम 9) च्या कलम 12 ए (6) (ए) अन्वये अर्ज करण्यास पात्र आहेत का? आंध्र, कायद्याच्या कलम 12 अ मधील उपकलम (4) या उपकलमांतर्गत केलेल्या अपीलीय न्यायाधिकरणाच्या आदेशाचा फेरविचार करण्यासाठी. संबंधित तथ्ये अशी आहेत. याचिकाकर्ते तूप, भुईमूग तेल, मिरची इत्यादींचे व्यापारी असून. गुंटूर येथे आपला व्यवसाय करीत होते. 1957 च्या दिवाणी अपील क्रमांक 420 मध्ये, गुंटूरच्या उपवाणिज्य कर अधिकाऱ्याने अपीलकर्त्यास 1948-49 या वर्षासाठी 28,69,151 रुपये किंवा त्यापेक्षा अधिक उलाढालीवर विक्रीकराचे मूल्यांकन केले. अपीलकर्त्याने वाणिज्य कर अधिकारी, गुंटूर यांच्याकडे अयशस्वी अपील केल्यानंतर, विक्रीकर अपीलीय न्यायाधिकरणाकडे (यापुढे न्यायाधिकरण असे संबोधले जाईल).

न्यायाधिकरणासमोर अपीलकर्त्याने असा युक्तिवाद केला की एकूण उलाढालीपैकी रुपये 10,45,156 आणि त्याहून अधिक रक्कम ही अपीलकर्त्यांनी व्यवहार विक्रीच्या टप्प्यावर करपात्र वस्तूंच्या कमिशन खरेदीशी आंध्र राज्याबाहेर संबंधित आहे आणि म्हणूनच प्रतिवादी राज्याद्वारे करपात्र नाही. या याचिकेच्या संदर्भात लवादाने म्हटले आहे की,

"कथित कमिशन एजन्सी व्यवसायासंदर्भात रु. 10,45,156-4-9 अपीलकर्त्यांनी या संदर्भात उपस्थित केलेल्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ कोणतेही पुरावे आमच्यासमोर सादर केलेले नाहीत "

परिणामी लवादाने ३० मे १९५३ रोजी अपील फेटाळून लावले.

1958 च्या दिवाणी अपील क्रमांक 142 मध्ये अपीलकर्त्याचे मूल्यांकन गुंटूरच्या उपवाणिज्य कर अधिकाऱ्याने 28,72,083 रुपये

आणि 1949-50 या वर्षासाठी 28,72,083 रुपयांच्या निव्वळ उलाढालीवर केले होते. अपीलकर्त्याने 19,89,076 रुपये आणि त्यापेक्षा अधिक रकमेचा समावेश करण्यास आक्षेप घेतला कारण त्यासंबंधीचा माल स्वतः स्वाक्षरी करून राज्याबाहेरील ठिकाणी पाठविला गेला होता आणि प्रत्यक्षात तो राज्याबाहेर वितरित करण्यात आला होता. ही याचिका विक्रीकर अधिकाऱ्यांनी फेटाळून लावली आणि लवादाने म्हटले

या विक्री व्यवहारांसंदर्भात विनंती करण्यात आली आहे की विक्री किंमत गोळा होईपर्यंत आणि राज्याबाहेरील ठिकाणी खरेदीदारांना माल वितरित होईपर्यंत मालाची मालकी अपीलकर्त्याकडे राहिल. या प्रकारचा व्यापक युक्तिवाद पुढे नेण्यापलीकडे मालमत्ता राज्याबाहेरील ठिकाणीच खरेदीदाराला देण्यात आली या अपीलकर्त्याच्या युक्तिवादाचे समर्थन करण्यासाठी कोणताही

साथीदार आमच्यासमोर किंवा कर निर्धारण प्राधिकरण किंवा वाणिज्य कर अधिकाऱ्यासमोर ठेवला गेला नाही.

‘एकीकडे विक्रेते म्हणून अपीलकर्ता आणि दुसरीकडे खरेदीदार म्हणून विविध व्यक्ती यांच्यातील पत्रव्यवहाराचा परिणाम होते, हे नाकारता येत नाही असा पत्रव्यवहार अस्तित्वात आहे हे मान्य आहे, परंतु निवड केलेला हा पत्रव्यवहार आम्हाला किंवा खालील अधिका-याला उपलब्ध करून दिला नाही. जेव्हा संशयापलीकडे व्यवहाराचे स्वरूप सिद्ध करणारी कागदपत्रे उपलब्ध असतात आणि अपीलकर्त्याने रोखून ठेवली असतात, तेव्हा सामान्य परिणाम असा होतो की त्याच्या युक्तिवादाच्या विपरीत निष्कर्ष काढावा लागतो. त्यानुसार आमचे असे मत आहे की, या प्रकरणात, विक्री या राज्यात

झाली आहे असे मानले गेले पाहिजे आणि त्यांचा करपात्र उलाढालीत योग्य प्रकारे समावेश केला गेला आहे '.

या निष्कर्षावर 19 ऑगस्ट 1952 रोजी अपील निकाली काढण्यात आले.

वरील दोन्ही आदेशांच्या संदर्भात अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम 12 अ (6) (अ) अन्वये पुनर्विचारासाठी अर्ज दाखल केले. ते कलम, या अपीलांसाठी समर्पक आहे, असे म्हटले आहे :

‘12 अ (6) (अ)—अपिलीय न्यायाधिकरण., करदात्याच्या किंवा उपायुक्तांच्या अर्जावर, उपकलम . (4) अन्वये दिलेल्या कोणत्याही आदेशाचा पुनर्विचार करू शकेल, जे आदेश देताना आपल्यासमोर नव्हते परंतु एकाच आदेशाच्या संदर्भात अशा कोणत्याही अर्जाला एकापेक्षा जास्त वेळा प्राधान्य दिले जाणार नाही '.

सिव्हिल अपील 1957 चे अपील क्रमांक 420 मध्ये अपील कर्त्याच्या वतीने घेतलेला मुद्दा असा होता की खाती गुजराथी भाषेमध्ये होती

आणि लवादाने अपीलावर सुनावणी केली तेव्हा अपीलकर्त्याच्या वकिलाला तेलुगू किंवा इंग्रजीभाषेत सूचना देऊ शकणारे कोणीही नसल्यामुळे अपीलकर्ता न्यायाधिकरणासमोर सामग्री ठेवू शकला नाही. दुस-या अपिलात पुनरावलोकनाच्या अर्जाच्या समर्थनार्थ घेतलेला मुद्दा असा होता की, संबंधित पत्रव्यवहार इतर नोंदींमध्ये मिसळला गेला होता आणि त्यामुळे तो न्यायाधिकरणासमोर मांडता आला नाही. न्यायाधिकरणाने अ, गंभीर निष्काळजीपणामुळे किंवा जाणीवपूर्वक रोखून धरल्यामुळे आपल्यासमोर घेतलेल्या याचिकेच्या समर्थनार्थ आवश्यक साहित्य सादर करण्यात अपयशी ठरल्याने 'आदेश देताना आपल्यासमोर नसलेल्या तथ्यांच्या आधारे' अभिव्यक्तीत नमूद केल्याप्रमाणे कलम 12 अ (6) (अ) च्या कारणात येत नाही, या कारणास्तव पुनर्विचाराचे अर्ज फेटाळून

लावले. त्यानंतर अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम १२ ब अन्वये सुधारित करण्यासाठी उच्च न्यायालयात धाव घेतली आणि न्यायाधिकरणाने ज्या मताची कलम 12 ए (6) (अ)ची दखल घेतली ते बरोबर नव्हते असा युक्तिवाद केला.

उच्च न्यायालयाने मूलभूत तथ्ये आणि त्याच्या समर्थनार्थ पुरावे यात फरक केला आणि म्हटले -

‘एखादी वस्तुस्थिती आणि ती वस्तुस्थिती सिद्ध करण्यासाठी पुरावा यात एक आवश्यक फरक आहे’.

- “आमच्या मते कलम 12 अ (6) (अ) मध्ये प्रत्येकाला न्यायाधिकरणासमोर आपली बाजू मांडण्यासाठी दोन संधी देण्याचा हेतू नाही. हे खरोखरच आपल्या-करदात्याच्या हिताचे आहे, जे पहिल्यांदा न्यायाधिकरणासमोर काही तथ्ये ठेवू शकले नाहीत ज्यामुळे त्याच्या निर्णयात फरक पडला असता.”

उच्च न्यायालयाने कलम 12 अ (6) (अ) बाबत घेतलेल्या मतानुसार पुनर्विचाराचे अर्ज फेटाळण्यात आले ते योग्यच.

या कायद्याच्या कलम 12 अ (6) (अ) ची खरी व्याप्ती आणि परिणाम याविषयी न्यायाधिकरणाने तसेच उच्च न्यायालयाने चुकीचा दृष्टिकोन ठेवला आहे, असा युक्तिवाद समोरील दोन अपिलांमध्ये करण्यात आला आहे. आंध्र राज्य विरुद्ध श्री असेट्टी श्रीरामूलू ⁽¹⁾ या खटल्यात त्याच उच्च न्यायालयाच्या पूर्णपीठाच्या निर्णयाकडे आमचे लक्ष वेधले गेले आहे आणि त्यात व्यक्त केलेले मत योग्य आहे असे नमूद करण्यात आले आहे. त्या निर्णयात असे मानले गेले की, कलम 12 अ (6) (अ) मधील 'तथ्ये' हा शब्द पुराव्याच्या नियमात ज्या अर्थाने वापरला जातो, त्या अर्थाने वापरला गेला आहे, म्हणजे तथ्य किंवा सिद्ध करावयाची मुख्य वस्तुस्थिती आणि तथ्य बंदी किंवा

पुराव्यातील तथ्ये यांचा समावेश आहे असे मानले जाऊ शकते. अनुमान ; वस्तुस्थिती एकतर 'मुद्द्यातील तथ्ये' असू शकते जी वादातील मुख्य प्रकरणे आहेत किंवा संबंधित तथ्ये जी स्पष्ट आहेत आणि जी थेट किंवा अनुमानाद्वारे 'मुद्द्यातील तथ्ये' सिद्ध करतात किंवा अमान्य करतात.

या दोन अपिलांबद्दल आपण जे मत मांडले आहे, ते पाहता या कायद्याच्या कलम 12 अ (6) (अ) ची खरी व्याप्ती आणि परिणाम याविषयी आंध्र उच्च न्यायालयात घेतलेल्या भिन्न मतांची सविस्तर चर्चा करण्याची गरज नाही. खंडपीठाने मत व्यक्त केले की,

उपकलमातील तथ्ये 'म्हणजे मूलभूत तथ्ये' म्हणजे

(1) ए.आय.आर. १९५७ आंध्र प्रदेश १३०.

जे मुख्य तथ्य खालीलप्रमाणे आहे. ताबडतोब टिकवून किंवा दावा ठेवण्यासाठी आवश्यक तथ्यांद्वारे, आणि अशी तथ्ये आणि ते सिद्ध करण्यासाठी आवश्यक पुरावे यांच्यात फरक केला; कलम 12

अ (6)(अ) अन्वये न्यायाधिकरणाने आदेश देताना मूलभूत तथ्यांपैकी कोणतीही वस्तुस्थिती आपल्यासमोर उपस्थित नसेल, परंतु उपकलम नसेल तर तो आपल्या आदेशाचा फेरविचार करू शकतो, असे मतही न्यायालयाने व्यक्त केले.

म्हणजे एखाद्या पक्षाला नवीन पुरावे सादर करण्याची दुसरी संधी देणे. पूर्णपीठाने या उपकलमाचा व्यापक विचार केला आणि म्हटले की, उपकलमात नमूद केलेली तथ्ये 'प्रकरणातील तथ्ये' किंवा 'पुराव्यातील तथ्ये' असू शकतात. आम्हाला असे वाटते की एखाद्या योग्य प्रकरणात तथ्ये मुद्द्यातील तथ्यांशी इतकी जोडली जाऊ शकतात की ती उपकलमाच्या कक्षेत देखील येऊ शकतात. मात्र, पूर्णपीठाने एक पाऊल पुढे टाकत म्हटले की, संबंधित पुरावे मुद्दाम किंवा जाणीवपूर्वक रोखून किंवा

दडपले गेले असले तरी अशा दडपशाहीचा किंवा रोखून धरण्याचा दोषी पक्ष कलम 12 अ (6) (अ) अन्वये पुनर्विचार मागण्याचा अधिकार असेल. हे आम्ही अतिशय आदराने म्हणतो, पण नेमके हेच कलम परवानगी देत नाही. पूर्णपीठाने म्हटले -

- कलम 12 अ (6) (अ) ची भाषा इतकी व्यापक आणि सामान्य आहे की यामुळे गैरसोयीचे परिणाम होऊ शकतात, ज्यामुळे करदात्याला पहिल्या सुनावणीत निष्काळजीपणे किंवा कल्पकतेने सादर करण्यात अपयशी ठरलेल्या पुराव्यांच्या जोरावर अपीलिय न्यायाधिकरणासमोर सुनावणीची आणखी संधी मिळू शकते. कलम 12 अ (6) (अ) मध्ये वापरलेली भाषा स्पष्ट व निःसंदिग्ध असल्याने आणि आमच्या मते ती केवळ एका विवेचनास सक्षम असल्याने त्यातून होणारी गैरसोय होण्याची शक्यता असूनही ती अंमलात आणण्यास आपण टाळाटाळ करीत आहोत. ही गैरसोय जर असेल

तर ती करदात्याची नाही, ज्याच्या फायद्यासाठी ही तरतूद आहे. कोणत्याही परिस्थितीत, उपाय विधीमंडळाकडे आहे’.

न्यायाधिकरणासमोर विनंती केलेल्या याचिकेच्या किंवा युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ किंवा मूलभूत वस्तुस्थितीच्या समर्थनार्थ जाणीवपूर्वक किंवा जाणीवपूर्वक पुरावे रोखून ठेवणे किंवा दडपून ठेवणे, हे ‘न्यायाधिकरणाने आदेश देताना त्याच्यासमोर (न्यायाधिकरणासमोर) नसलेली वस्तुस्थिती’ या अभिव्यक्तीतून समजली जाते, असे म्हणणे म्हणजे भाषेचा मोठा हिंसाचार आहे, असे आम्हाला वाटते. असा कलमाचा चुकीचा अर्थ लावणे म्हणजे अधिमूल्यन करून जाणूनबुजून निष्काळजीपणा आणि फसवणुकीवर आणि एखाद्या पक्षाला स्वतःच्या चुकीचा फायदा होऊ देण्यासारखे आहे. अशा प्रकारचे अन्वय वापरलेल्या भाषेवरून होते

असे आम्हाला वाटत नाही, जे या मताशी अधिक सुसंगत आहे की कलम 12 अ (6) (अ) मधील तरतुदीमुळे पुनरावलोकन करण्याची परवानगी मिळते जेव्हा काही निरीक्षण, चूक किंवा त्रुटीद्वारे आवश्यक तथ्ये, मूलभूत किंवा पुराव्याद्वारे, पुनरावलोकन करण्याचा आदेश देताना न्यायालयासमोर उपस्थित नसतात. हे उपकलम एखाद्या पक्षकाराला न्यायाधिकरणाशी लपून-छपून खेळण्याची परवानगी देते, असे समजणे पूर्णपणे चुकीचे आहे. म्हणजे एखाद्या दाव्याच्या समर्थनार्थ याचिका म्हणून मुद्द्यात किंवा पुराव्यात तथ्य मांडणे आणि त्याच वेळी जाणीवपूर्वक त्याच्या समर्थनार्थ पुरावे रोखून ठेवणे. अशी परिस्थिती 'न्यायाधिकरणासमोर उपस्थित नसलेली वस्तुस्थिती' या अभिव्यक्तीच्या अर्थातर्गत आहे, असे म्हणता येणार नाही.

आमच्यासमोरील अपिलांमध्ये जाणीवपूर्वक पुरावे रोखून धरण्यात आले किंवा दडपण्यात आले. या खटल्यात हे साहित्य

गुजराथी भाषेत लिहिले गेले आहे आणि कोणीही वकिलांना इंग्रजी किंवा तेलुगूभाषेत सूचना देऊ नये आणि दुस-या प्रकरणात सुमारे दोन वर्षे पत्रव्यवहार इतर नोंदींमध्ये मिसळला गेला आहे, या तितक्याच स्पष्ट याचिकेवर हे साहित्य सादर करण्यात आले नाही. या दोन अपिलांचा निपटारा या संक्षिप्त आधारावर केला जाऊ शकतो की अपीलकर्त्याला स्वतःच्या जाणीवपूर्वक निष्काळजीपणामुळे आणि जाणीवपूर्वक पुरावे रोखून ठेवल्यामुळे कलम 12 अ (6) (अ) अन्वये पुनर्विचार मागण्याचा अधिकार नव्हता.

आम्हाला या अपिलांमध्ये काहीही तथ्य दिसत नाही आणि ते खर्चासह फेटाळल्या जात आहेत.

अपील फेटाळले.

* * * *

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X